

Den sidste damp

Bosnisk pige i tog væk fra Sarajevo, Bosnien-Hercegovina, Zenica-Doboj regionen, Kakanj, maj 1996.

Indledning

Dette undervisningsmateriale er udarbejdet i samarbejde med historie- og billedkunstunderviser Kaare Winkel fra Fyns HF og VUC i Odense, og opgaverne knytter sig til fagene billedkunst, engelsk, dansk og naturgeografi. Det retter sig direkte til udstillingen "Jagten på den sidste damp", en fotoudstilling af et udvalg af fotografen René Strandbygaards billeder fra sine rejser rundt omkring i verden i jagten på de sidste dampdrevne jernbanestrækninger.

Formålet med undervisningsmaterialet er at give kursister ved HF og andre ungdomsuddannelser mulighed for at arbejde med udstillingen, dens billeder og temaer i deres kendte fag. Samtidig er det tanken, at det kan tilgås enkelt og ikke kræver arbejde forud for et besøg på museet. Den mere traditionelle faseopdeling af undervisning ved brug af et museum med et 'før', 'under' og 'efter' besøget er derfor reduceret til at være 'under' og eventuelt 'efter'.

Før	Under	Efter
<p>Underviser kontakter museets undervisningsansvarlige og aftaler, hvornår besøget med en klasse skal være.</p> <p>Der kan eventuelt aftales en introduktion.</p>	<p>Kursisterne / holdet / klassen arbejder selvstændigt med egen underviser i det respektive fag med spørgsmålene i udstillingen "Jagten på den sidste damp.</p> <p>Udstillingen findes på spor 16 i remisen indendørs.</p>	<p>Efterbehandlingen hjemme på skolen foregår ved at fremlægge / vise / diskutere det arbejde, der i grupper er blevet lavet på museet.</p> <p>Nogle vil skulle bruge mere tid til færdiggørelse, end hvad oplægget til selve museumsbesøget siger.</p>

Hvert af de fire fag har sin egen side i materialet og kan derfor nemt tilgængeliggøres eller deles med eleverne eller kursisterne.

Fra udstillingsmaterialet

I flere årtier har fotografen René Strandbygaard rejst verden tynd for at finde de sidste damplokomotiver i regulær drift. Det har været en jagt på tidslommer, der var få år, måneder eller blot uger fra at forsvinde. Rejserne fandt hovedsageligt sted i 1990'erne, i en tid før internet og mobiltelefoner, så han vidste aldrig med sikkerhed, hvad der ventede ham. Når han hørte om en eksisterende bane, pakkede han sit kamera og drog afsted.

Han har været i Indien, Pakistan, Kina, Indonesien, Cuba, Rumænien - ja et utal af steder - ofte med politiet eller militæret i hælene. For hvorfor var det lige, at en vesterlænding skød billeder af kritisk infrastruktur? Med sit kamera indfangede han tiden og ånden og bragte det med hjem.

Udstillingen er blevet til i et samarbejde mellem René Strandbygaard og Danmarks Jernbanemuseum. For første gang nogensinde vises et lille udpluk af fotografierne for offentligheden. I René Strandbygaards fotoarkiv ligger mange tusinde billeder fortsat gemt. Fotografierne i udstillingen er nogle af de mest spektakulære og stemningsfulde billeder i samlingen. Bag hver eneste billedserie gemmer sig fantastiske fortællinger om lokalsamfund, jernbanemiljøer og styreformere, der i dag er historie.

"Jeg syntes igen-igen, at jeg lige skulle bruge alle mine penge og de sidste feriedage på en flybillet halvt rundt om jorden for i en uge eller to at jage fortidens spøgelse. Ikke ferier, men ekspeditioner, togture ud i det ukendte med for lidt nattesøvn og alt for meget primitiv transport på dårlig mave. Med vidt åbne øjne, på jagt efter farver, lyde og stemninger. Langt ud på landet i fjerne afkroge af verden."

René Strandbygaard, 2022

Arbejder inde i kedlen, Eritrea Centralværksted, Asmara, juni 2010.

Fotos af René Strandbygaard

- Hvilket et af fotografierne, enten det hele eller udsnit af det, kunne du tænke dig at udføre som maleri eller tegning? Begrund og udvælg udsnit. Præsenter det i en mindre gruppe.
- Med din telefon skal du tage 8 – 10 fotos af fotografierne. Du skal tage udsnit af de oprindelige fotografier, hvor du lægger vægt på:
  - Komposition
  - Dramatik/dramatiske virkemidler
  - Størst lys – mørke kontrast
  - Farvekontraster
  - Gem dine fotografier og skriv hvordan de fire ovenstående elementer optræder på fotografierne.
- Med din telefon skal du danne et forstudie til senere kultegninger (udføres i undervisningen). Dvs. fotografér de dele af fotografierne, eller hele fotografier, som egner sig bedst til kultegninger og brug dem som inspiration til, du selv skal udføre kultegninger, tegninger eller i akrylmaleri.
- Kender du nogle kunstperioder eller kunstnere, som har skildret tog, togstationer eller fx broer, hvorpå tog kører? Hvis ja, fortæl hvordan. Hvis du ikke har, fortæl hvorfor du ikke tror, at det er tilfældet. Hvorfor kender vi måske ikke så mange kunstværker, som har noget med tog at gøre?
- Udstillingen omhandler damplokomotiver. Har du noget forslag til, hvordan damp kan udføres/vises henholdsvis i tegning, akvarel, akrylmaleri, kultegnning og collage?
- Efter besøget i udstillingen og i perioden efter skal du lave en lille fotoreportage af et tog eller en jernbane, som du kender. Tidsramme aftales i undervisningen, fx et par timer, et par dage eller en uge. Fotografierne vises i undervisningen efterfølgende.

Indien, Bihar, Darbhanga, november 1994.

Fotos af René Strandbygaard

- Beskriv på engelsk den første togrejse, som du kan huske. Dette gøres mundtligt i plenum eller i mindre grupper som afslutningen på udstillingen.
- Jernbanen var en forudsætning for, at den engelske industrielle revolution lykkedes i den grad, som den gjorde. Hvorfor spillede jernbanen en nøglerolle under industrialiseringen? Kan laves mundtligt eller skriftligt.
- I litteratur optræder jernbanen ofte som en metafor for et tidsforløb, som et livs udvikling fra fødsel til død, og ofte lader man tankerne flyve, mens man kører tog. Hvorfor tror du, det er sådan, at man lader tankerne flyve? Kender du nogle eksempler på jernbanen eller en togrejse fra den engelske litteratur? Kan laves mundtligt eller skriftligt.
- Udvælg fra udstillingen tre fotografier og skriv billedtekster til dem på engelsk.
- Er nogle af fotografierne taget i en af de engelske kolonier eller i England? Hvordan kommer det evt. til udtryk? Forklar på engelsk.

Pakistan, Jhelum regionen, Punjab, Haran Pur. November 1994.

Fotos af René Strandbygaard

- En togrejse anvendes ofte som en metafor for et tidsforløb, måske for et livsforløb. Hvorfor tror du, at det forholder sig sådan?
- Lav en lille lydfil (30 sek. – 1. min), hvor du (eller i mindre grupper) – set fra det pågældende tog – beskriver de landskaber, som du/I kommer forbi. Du/I vælger ét fotografi at tage udgangspunkt i.
- Udvælg på ét af fotografierne en person, som du beskriver i ord. Du skal skrive en kort tekst, hvor du så præcist og indlevende som muligt beskriver den pågældende person. Det skal være baseret på, hvad vi kan se på fotografiet og ikke en forestilling om personens liv med hans/hendes familie, baggrund osv.
- Udvælg fem fotografier. Til hvert af disse fem fotografier skal du skrive fire ord, som du synes er mest karakteristisk for fotografiet. Et eksempel: *Flot, fattigt, farvestrålende og varmt*. Når holdet/klassen samles foran de forskellige fotografier, kommer I med eksempler på de ord, som I er kommet på, og har en samtale om dem i forhold til fotografiet.
- Hvilken togrejse fra dit eget liv husker du bedst og hvorfor? Skriv nogle stikord til denne rejse og fortæl det til en anden eller til hinanden i mindre grupper.

Indonesien, Java, Sragi, august 1997

Fotos af René Strandbygaard

- Beskriv nogle af de mange forskelligartede landskaber, som vi ser i udstillingen.
- Hvilke klimabælter møder vi i fotografierne?
- Damplokomotiver kører på kul, hvor kommer kullet fra?
- Hvorfor er damplokomotiver fortidige, hvorfor anvender vi i langt størstedelen af verden ikke damplokomotiver længere?
- Beskriv hvordan mennesket har sat sit præg på den natur, som vi oplever i fotografierne?
- Kan man generelt se på fotografierne, at det er fattige lande, som bliver fotograferet? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvilke geografiske problematikker er der ved at anlægge jernbaner de steder, som det fremgår af billederne. Hvad skal man som ingeniør tage højde for?